

SABİR TAĞIYEV

**NAFTALAN NEFTİ VƏ ONUN
BAYTARLTQ TƏBABƏTİNDƏ
İSTİFADƏ EDİLMƏSİ**

Bakı - 2002

Az-2

T-14

Tağızadə

Redaktor: Surxay İmran oğlu

Rəyçilər: Qəhrəman Bəndalı oğlu

Xəlilov

professor

Rüstəm Bəhram oğlu

Rüstəmov

professor

Akif Əsəd oğlu Əliyev

dosent

**T-14. Sabir Tağıyev. NAFTALAN NEFTİ VƏ
ONUN BAYTARLIQ TƏBABƏTİNDƏ
İSTİFADƏ EDİLMƏSİ**

"ELM" nəşriyyatı. Bakı-2002. 312 səh.

Monoqrafiyada dünyada yeganə müalicə vasitəsi olan Naftalan neftinin təbabətdə və baytarlıqda işlədilmə tarixindən, geologiyası, kimyəvi təbiəti, fiziki-kimyəvi və müalicə xassələrindən qısa məlumat verilir. Onun insan və heyvan orqanizmində bəzi klinik və fizioloji göstəricilərə, zülalların, nuklein turşularının, lipidlərin, sulukarbonların, mineral maddələrin mübadiləsinə, vitaminlərə, heyvanlarda çoxalma üzvlərinin fəaliyyətinə boy və inkişaf məhsuldarlığına təsirindən bəhs edilir. Əsərdə həmçinin Naftalan neftinin və onun bəzi dərman maddələri ilə qarışıqlarının baytarlıq təbabətində ginekoloji xəstəliklərin müalicəsində tətbiqindən də danışılır.

Kitab elmi işçilər, baytar həkimləri, baytarlıq təbabəti ixtisası üzrə təhsil alan tələbələr və Naftalan neftinin problemləri ilə maraqlanan oxucular üçün nəzərdə tutulmuşdur.

$T \frac{4109040000}{655(07)-2002}$ qrifli nəşr

"ELM" nəşriyyatı. 2002

Tağı-zadə Məşədi Məhərrəm Məmmədağı oğlu

Tağı-zadə Məşədi Məhərrəm Məmmədağı oğlu 1878-ci ildə Gəncə şəhərində yoxsul sənətkar ailəsində anadan olmuşdur. Ailə vəziyyətinin çətinliyindən atası onu kiçik yaşında məstçi ustasına şagird vermişdir. Həmin ustanın yanında 7 il işlədikdən sonra bu sənəti mükəmməl öyrənmişdir. O, elmə və maarifə böyük maraq göstərmiş, özü müstəqil

olaraq ərəb və fars dillərini öyrənmiş, ədəbiyyatı (xüsusilə şərq poeziyasını) tarix və coqrafiya elmlərinin mükəmməl bilicisi olmuşdur. Yaşadığı dövrdə Gəncədə fəaiyyət göstərən qabaqçıl ziyalılarla: Məhəmməd Hadi, Abbas Səhhət, Həmid Araslı, Qasım Qənbəroğlu, Cahanbaxış, Qarabağlı Məşədi Mikayd və başqaları ilə sıx əməkdaşlıq və yaxın dostluq etmişdir. Bütün şüurlu həyatını Azərbaycanın xalqının müstəqilliyi, inkisafı və azadlığına nəsr etmişdir.

Gəncə və onun ətraf bölgələrində gizli fəaliyyət göstərən Musavat partiyası və sonralar bu partiyanın nəznində "İttihad" qrupunun fəal üzvü, sədr müavini və partiya biletlərini paylayan olmuşdur. O zaman Sovet rejimi əleyhinə mübarizə aparən, "İttihad" qrupunun fəal üzvü Musavat dövlətinin möhkəmləndirilməsinin, təbliğ edilməsi, müsəlman millətinin birləşib, mövcud quruluşun əleyhinə vahid cəbhə yaradılmasında bilavasitə iştirakına və pantürkist meyilli şəxsiyyət olduğuna görə dəfələrlə (1920, 1924, 1931-ci illərdə) represiyaya məruz qalmışdır.

M.M.Tağı-zadə gənc nəslin təhsil almasına bütün varlığı ilə çalışmışdır.

Gəncənin bir qrup imkansız gənclərini öz xərci ilə Bakı Dövlət Universitetinə, Bakı pedaqoji institutuna ali təhsil almağa göndərmişdir. Bunlardan son illərə qədər Gəncədə yaşamış Mirzə-Davud Hacıyevi,

İzzət Məmmədovu və başqalarını göstərmək olar.

Sovet rejiminin təzyiği onun ömrünün sonuna kimi davam etdirilmiş və 1937-ci ilin represiyasına məruz qalmışdır.

1946-cı ildə doğma vətəninə qayıdan M.M.Tağızadəyə qarşı dövlət tərəfindən göstərilən mənəvi haqsızlıq davam etdirilərək 1949-cu ildə o yenidən Gəncə şəhərindən sürgün edilmiş və 1953-cü ilin noyabr ayında ürək tutmasından qəflətən vəfat etmişdir. 19 yanvar 1989-cu ildə SSRİ Ali Soveti Rəyasət Heyyətinin qərarı ilə ona bəraət verilmişdir.

Gəncə və ətraf bölgələrin yaşlı nəsli Məstçi Məşədi Məhərrəm Məmmədağlı oğlunu xalqını sevən, xeyirxah, həmişə imkansızlara əl tutan insan kimi xatirəsini əziz tuturlar.

ÖN SÖZ

Naftalan nefti Azərbaycan Respublikasının təbii sərvətləri içərisində mühüm yer tutur. Bu dünyada naftalan nefti yataqlarının ancaq Azərbaycanda olması və naftalan neftinin tərkibində bioloji fəal və müalicə təsirli maddələrin zənginliyi ilə əlaqədardır. Naftalan neftinin göstərilən xassələri onun ta qədimdən xalq təbabətində istifadə olunmasına səbəb olmuşdur.

Ona görə də bu preparatın öyrənilməsi XX əsrin əvvəllərindən başlayaraq, istər təbii elmlər baxımından-geoloji cəhətdən, istərsə də tibbi və baytarlıq təbabətində müalicə vasitəsi kimi istifadə edilməsinə görə həmişə tədqiqatçıların böyük marağına səbəb olmuşdur.

Təbii sərvətlərin öyrənilməsi proqramı üzrə Respublika alimləri naftalan neftinin tətbiqi sahəsində hərtərəfli məqsədyönlü tədqiqatlar aparmışlar.

Bu məqsədlə 1963-cü ildə Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı Akademiyasında, baytarlıq fakültəsinin nəznində naftalan neftinin öyrənilməsinə dair problem laboratoriyasının yaradılması zəruri hesab edilmişdir.

Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı Akademiyasının dosenti, baytarlıq elmləri namizədi, baytarlıq təbabəti fakültəsinin dekanı Sabir Məhərrəm oğlu Tağıyevin naftalan neftinin baytarlıq təbabətində öyrənilməsi sahəsində apardığı tədqiqatlar xüsusi və önəmli yer tutur.

S.M.Tağıyev problem laboratoriyada və fəaliyyət göstərdiyi kafedrada apardığı tədqiqatlar əsasında naftalan neftinin kənd təsərrüfatı heyvanlarının ginekoloji xəstəliklərində, toyuqların yumurta məhsulunun artırılması və qısırlıqla mübarizədə müalicə vasitəsi və bioloji fəal təsirli maddə kimi hərtərəfli öyrənilmişdir.

S.M.Tağıyev yüksək metodiki səviyyədə apardığı tədqiqatların və naftalan nefti problemi üzrə digər tədqiqatçıların elmi işləmələri nəticələrinin məcmuu, yazdığı "Naftalan nefti və onun baytarlıq təbabətində- istifadə edilməsi" monoqrafiyasında öz əksini tapmışdır. Kitabı oxuyarkən ilk növbədə müəllifin problemi hərtərəfli bilən və yüksək yaradıcılıq qabiliyyətinə malik olan tədqiqatçı olmağını göstərir.

Monoqrafiyanın ilk fəsillərində naftalan neftinin müalicə vasitəsi kimi istifadə edilməsi tarixindən, onun geologiyası, kimyəvi tərkibi, fiziki kimyəvi xassələri, tibbi və baytarlıqda işlədilməsi barədə geniş məlumatlar verilir. Bu məlumatlar

kitabdan istifadə edən mütəxəssis, tədqiqatçı, və adi oxucuda naftalan nefti haqqında ümumi təsəvvür yaradır, eyni zamanda naftalan neftinin gələcəkdə öyrənilməsi perspektivlərini aydınlaşdırır.

Monoqrafiyada şəxsi tədqiqatlara və digər alimlərin elmi işləri əsasında naftalan neftinin dəri, cərrahi, ginekoloji və digər xəstəliklərdə müalicə səmərəsi və onun baytarlıqda qiymətli müalicə vasitəsi və perspektivli olması göstərilir. Naftalan neftinin işlədilməsi qaydalarından dozası və tətbiq edilmə qədərindən asılı olaraq heyvanlarda qanın morfoloji və biokimyəvi tərkibinə, bəzi kliniki göstəricilərə təsiri tədqiqatların nəticələrinə əsasən ətraflı şərh edilir.

Naftalan neftinin azot, lipid, karbohidrat, mineral maddələr mübadiləsinə və vitaminlərə təsirinin öyrənilməsi sahəsində S.M.Tağıyev geniş tədqiqatlar aparmışdır. Müəyyən edilmişdir ki, naftalan nefti kiçik dozada, maddələr mübadiləsinə əsasən müsbət təsir edir, lakin nisbətən yüksək dozalarda isə müəyyən dəyişiklərə səbəb olur. Bu dəyişiklər preparatın işlədilməsi dayandırıldıqdan sonra tezliklə bərpa olunur ki, bu da naftalan neftinin orqanizm üçün zərərli olmamasını göstərir. Naftalan neftinin öyrənilməsində ən qiymətli elmi nəticə onun heyvan orqanizminə toyuqların timsalında müxtəlif orqan və toxumlarda nuklein turşularının miqdarına təsirinin müəyyən edilməsidir.

Bu prosesdə ən müsbət nəticə naftalan neftinin kiçik dozada işlədilməsində müşahidə edilir.

S.M.Tağıyev laboratoriya və kənd təsərrüfatı heyvanları üzərində apardığı təcrübələri göstərmişdir ki, naftalan nefti heyvanlarda çoxalma üzvlərinə müsbət təsir göstərir. Bu isə preparatın tərkibindəki follikulinə bənzər fəal bioloji maddələrin cinsiyyət üzvlərinin funksiyasına stimullaşdırıcı təsir göstərməsi ilə izah edilir.

Alınan nəticələr öz növbəsində naftalan neftinin tətbiqinin heyvandarlığın inkişafında və onların məhsuldarlığının /ət, yumurta/ artırılmasında rolunu və elmi-təcrübəvi əhəmiyyətini göstərir.

S.M.Tağıyev və digər tədqiqatçıların elmi işləmələri əsasında naftalan nefti və onun bəzi mikrobəleyli preparatlarla /furasilin, rivanol, naqanın və s./ qarışıqlarının balalıq və balalıq yolunun müxtəlif iltihablı proseslərində müalicə səmərəsinin olması müəyyən edilmiş və geniş təsərrüfat sınaqından keçirilmişdir. Aparılan uzun illərin tədqiqatlarının nəticələri monoqrafiyada öz əksini tapmışdır.

Monoqrafiyanın daha geniş oxucu kütləsini cəlb etməsi

bir də onunla izah edilə bilər ki, əsərin xülasəsinin tərcüməsinin rus və ingilis dillərində verilməsidir.

Beləliklə, S.M.Tağıyevin "Naftalan nefti və onun baytarlıq təbabətində istifadə edilməsi" adlı monoqrafiyası yüksək qiymətli elmi əsər olmaqla Azərbaycanın təbii sərvəti olan naftalan neftinin təbabətdə və baytarlıq təcrübəsində geniş istifadə edilməsi sahəsində çox dəyərli elmi vəsaitdir. Monoqrafiya nəinki baytarlıq elminə, ümumiyyətlə Azərbaycan elminə böyük töhfədir.

Biz əminik ki, praktiki baytar və tibbi işçiləri, tədqiqatçılar, təbiətlə maraqlanan geniş oxucu kütləsi bu qiymətli monoqrafiyadan istifadə edəcəkdir.

**Azərbaycan Respublikası Dövlət Mükafatı
Laureatı, Azərbaycan Milli Akademiyasının
Həqiqi üzvü, Rusiya Kənd Təsərrüfatı Emlər
Akademiyasının Akademiki**

**Yaqub
Hacıyev**

*Azərbaycan Demokratik
Respublikasının yaradılmasına
həyatını fəda etmiş atam Tağızadə
Məşədi Məhərrəm Məmmədağlı
oğlunun əziz xatirəsinə həsr
olunur*

Giriş

Son illər Sovet dövlətinin dağılması ilə Respublikamızda baş verən hadisələr, xalq və kənd təsərrüfatlarında, həmçinin əhalinin yaşayışında çox ağır vəziyyət yaratmışdır. Müstəqil, suveren Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyatını qısa müddətdə yüksəltmək üçün hər bir vətənpərvər azərbaycanlı əlindən gələni əsirgəməməlidir.

Əhalinin heyvandarlıq məhsulları ilə, yüngül sənayeni xammalla təmin etmək üçün heyvandarlığı və quşçuluğu inkişaf etdirmək və onların məhsuldarlığını artırmaq, keyfiyyətini yaxşılaşdırmaq tələb olunur. Zoobaytar mütəxəssislərinin və bu sahədə çalışan alimlərin ümdə vəzifəsi heyvanların qısırlığı ilə və az məhsuldar toyuqlarla mübarizəyə yönəldilməlidir. Buna nail olmaq üçün heyvan və quşların cinsiyyət üzvlərinin normal fəaliyyətini bərpa etmək lazımdır.

Məlumdur ki, cinsiyyət vəzilərinin fizioloji fəaliyyəti hipofizin honodotrop funksiyası ilə tənzimlənir. Endogen estrogenlər lüteniləşdirici hormonun ifrazını stimullaşdırdığı halda, follikulinstimullaşdırıcı hormonun sekresiyasını ləngidirlər.

Kənd təsərrüfatı heyvanlarında cinsiyyət üzvlərinin fəaliyyətini yüksəltmək, balavermə və məhsuldarlığını artırmaqda müxtəlif təbii və sintetik estrogenlərdən və farmokoloji preparatlardan-sinestrol, follikulin, boğaz madyan qanın zərdabı (BMZ), pituitrin və qeyrilərdən geniş istifadə edilir. Lakin bu preparatların hazırlanma texnologiyası xüsusi şərait, avadanlıq, qurğular, kapital qoyuluşu tələb edir. Bu məqsədlə təbiətin bütün dünyada-yalnız Azərbaycana bəxş etdiyi yeganə müalicə vasitəsi olan naftalan neftindən istifadə edilməsi daha əlverişlidir. Naftalan nefti çox qədim zamanlardan insanlar tərəfindən istifadə olunmağa başlanmışdır.

XX əsrin əvvəllərində onun kimyəvi təbiətinin öyrənilməsinə (Y.H.Məmmədəliyev, K.A.Krassuski, A.İ.Sarançuk, A.S.Velikovski və başqaları), insan və heyvan

orqanizminə təsirinin (A.İ.Qarayev, A.Z.Babayev, Ə.S.Həsənov, R.K.Əliyev, T.H.Paşayev, M.A.Əlizadə, H.İ.Səfərov, Q.B.Xəlilov, Y.Y.Babayev, H.K.Abbasov və qeyriləri) və müalicə xassələrinin tədqiqinə (V.A.Aleksandrov, İ.S.Qinzburq, B.A.Eyvazov, Z.M.Məmmədov, M.C.Əfəndiyev və digərləri) başlamışdır.

1938-ci ildə Bakıda Azərbaycan Elmi-Tədqiqat Kurortologiya və Fiziki Üsullarla Müalicə İnstitutunda, 1965-ci ildə Naftalan kurortunda professor T.H.Paşayevin təşəbbüsü ilə naftalan neftinin öyrənilməsi ilə məşğul olan elmi-tədqiqat laboratoriyası yaradılmışdır. Respublikanın bir sıra elmi-tədqiqat və tədris institutlarının klinika və laboratoriyalarında naftalan neftinin hər tərəfli tədqiqinə diqqət artırılmışdır. Müəyyən edilmişdir ki, naftalan neftinin tərkibindəki steroid təbiətli estrogen, follikulinhənzər birləşmələr cinsiyyət üzvlərinin xüsusi ilə yumurtalıqların fəaliyyətini gücləndirir.

İlk dəfə təbabətdə ginekoloji xəstəliklərin müalicəsində naftalan neftini dövrünün körkəmli alimi F.İ.İlin sınaqda keçirmiş və 1935-ci ildə Moskva ginekoloqların ümumittifaq qurultayında müsbət təsirə malik olmasını bəyan etmişdir. Sonralar bu və digər istiqamətlərdə geniş elmi-tədqiqat işləri Y.H.Məmmədəliyev, A.İ.Qarayev, T.H.Paşayev, Z.M.Məmmədov, A.İ.Malinovski, A.İ.Atayev, Y.Q.Heller, A.A.Keodakov, M.K.Mahmudbəyova, F.A.Dıxno-Lebzov, A.M.Keylis, M.A.Pənahi, V.İ.Solovyov, S.Ə.Quliyeva və başqaları apararaq, naftalan neftinin təsir mexanizmini, eləcə də tibb ginekologiyasında və başqa sahələrdə əlverişli, güclü təsirə malik olmasını əsaslandırmışlar. Onlar sübut etmişlər ki, naftalan nefti iltihab əleyhinə, follikulinhənzər xassəli, ağrı azaldıcı, yumşaldıcı, asan sorulan və ucuz başa gələn dərmandır. Bu təkliddə və digər farmakoloji preparatlarla birlikdə müvəffəqiyyətlə istifadə edilir.

Təbabətin digər sahələrində də naftalan neftinə aid geniş, dərin tədqiqatlar aparılmış və gözəl nəticələr alınmışdır. Buna görədir ki, hazırda Azərbaycan Respublikasının Naftalan qəsəbəsində ilboyu fəaliyyət göstərən dünya şöhrətli kurort yaradılmışdır.

Naftalan neftinin təsirli müalicə vasitəsi olması və tibbidəki nailiyyətləri baytarlıq sahəsinin alimlərinin də diqqətini cəlb etmişdir. İlk dəfə Bakı Baytarlıq Klinikasında 1938-ci ildə bir neçə xəstə üzərində naftalan nefti sınaqdan keçirilmişdir. 1941-1942-ci illərdən başlayaraq Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı Akademiyasında da xüsusi Elmi-Tədqiqat laboratoriyası yaradılmışdır və bu sahədə elmi-tədqiqat işləri

ilə məşğul olmuşlar. 1963-cü ildə professor H.M.Hacıyevin təşəbbüsü ilə xüsusi elmi-tədqiqat problem laboratoriyası açaraq, naftalan neftinin geniş tədqiqinə başlanmışdır. Hazırda naftalan nefti baytarlıq təbabətində xəstə heyvanların yoluxmayan daxili, cərrahi, ginekoloji, dəri xəstəliklərinin müalicəsində geniş istifadə olunur. A.H.Qədimov, H.M.Hacıyev, İ.M.Əzimov, S.M.Tağıyev, Y.Y.Babayevin bu istiqamətdə apardıqları tədqiqatları xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Naftalan neftinin heyvan orqanizminə təsirinin öyrənilməsində H.İ.Səfərov, Q.B.Xəlilov, Y.Y.Labayev, H.K.Abbasovun və başqalarının işlərində diqqətə layiqdir.

Biz baytarlıq ginekologiyasında naftalan neftinin müalicə təsirini öyrənərək müəyyən etmişik ki, onun furasilin və rivanolla qarışıqları inəklərin vakinit və metritinin müalicəsində ən sərfəli dərman maddəsidir. Baytarlıq təbabəti sahəsində çalışan alimlərin tədqiqatlarında sübut etmişdir ki, naftalan neftinin spesifik müalicə təsiri onun tərkibindəki steroid təbiətli maddələrlə sıx əlaqədardır. Naftalan neftinin belə birləşmələrlə zənginliyi, təcrübələrimizin nəticələri əsas vermişdir ki, onun kənd təsərrüfatı heyvanları və quşlarının cinsiyyət üzvlərinin funksiyasına təsiri eksperimental yolla araşdırılsın. Bu kitabda uzun illər apardığımız tədqiqatların nəticələrini ilk dəfə azərbaycan dilində yığcam şəkildə şərh etməyə çalışmışıq.

Kitaba naftalan neftinin geologiyası, fiziki-kimyəvi xassələri, tibbidə və baytarlıqda işlədilmə tarixi, insan və heyvan orqanizminə təsiri və mexanizmi, kənd təsərrüfatı heyvanları və quşlarının çoxalma üzvlərinin fəaliyyətinə, klinik fizioloji göstəricilərinə, boy və inkişafına, ət və yumurta məhsuldarlığına, alınan yumurtalardan cücə çıxımına, onların nəsilvermə, kürtdüşmə instiktinə təsiri və qeyri məsələlər elmi əsaslarla müasir səviyədə təsvir edilmişdir.

Kitab nadir müalicə vasitəsi olan naftalan nefti problemi ilə maraqlananlar üçün nəzərdə tutulmuşdur.

	səh.
Ön söz	4
IFƏSİL. Naftalan neftinin müalicədə işlədilmə tarixindən	9
1.Naftalan neftinin tibbidə işlədilməsi	9
2.Naftalan neftinin baytarlıq təbabətində işlədilməsi	15
II FƏSİL. Naftalan neftinin geologiyası, kimyəvi təbiəti və fiziki-kimyəvi xassələri	18
III FƏSİL. Naftalan neftinin insan və heyvan orqanizminə təsiri və müalicə xassələri	22
1.Naftalan neftinin insan və heyvan orqanizminə təsiri	22
2.Naftalan neftinin müalicə xassələri	28
2.1. Naftalan neftinin dəri xəstəliklərinin müalicəsində işlədilməsi	30
2.2.Naftalan neftinin cerraahi xəstəliklərin müalicəsində işlədilməsi	31
2.3.Naftalan neftinin ginekoloji xəstəliklərin müalicəsində işlədilməsi	32
3.Qoyunlarda işkənbənin yığılma fəaliyyətinə təsiri	35
4.Toyuq, dovşan və qoyunlarda qanın morfoloji tərkibinə təsiri	41
5.Qoyunların klinik göstəricilərinə naftalan neftinin təsiri	59
6.Toyuqlarda maddələr mübadiləsinə naftalan neftinin təsiri	60
6.1.Azot mübadiləsinə naftalan neftinin təsiri	60
6.1.1.Zülal mübadiləsinə naftalan neftinin təsiri	63
6.1.2.Nuklein turşularının mübadiləsinə naftalan neftinin təsiri	93
6.2.Lipid mübadiləsinə naftalan neftinin təsiri	118
6.3.Karbohidrat mübadiləsinə naftalan neftinin təsiri	133
6.4.Mineral maddələrin mübadiləsinə naftalan neftinin təsiri	135
6.5.Vitaminlərə naftalan neftinin təsiri	142
IV FƏSİL. Heyvanlarda çoxalma üzvlərinin fəaliyyətinə naftalan neftinin təsiri	144

1. Ağ siçanlarda balalığın inkişafına naftalan neftinin təsiri	144
2. Cinsiyyətə yetişməyən ağ siçanların yumurtalığının kütləsinə naftalan neftinin təsiri	146
3. Cinsiyyətə yetişməyən dovşanların çoxalma üzvlərinin fəaliyyətinə naftalan neftinin təsiri	148
4. Qoyunların sidiyində və qan zerdabında honadotron hormonun miqdarına naftalan neftinin təsiri	152
5. Çoxalma üzvlərinin funksiyasının stimullaşdırılmasına naftalan neftinin təsiri	155
5.1. Naftalan neftinin dozasının təyinində yeridilmə yolunun rolu	155
5.2. Yumurtalıqlarda naftalan neftinin təsirdən baş verən struktur dəyişikliklər	157
5.3. Quşların çoxalma üzvlərinin fəaliyyətinə naftalan neftinin təsiri	170
5.3.1. Yumurtalıq və yumurtalıq yolunun inkişafına təsiri	170
5.3.2. Toyuq yumurtasının nəsil artırma qabiliyyətinə naftalan neftinin təsiri	176
5.3.3. Toyuqların gürtdüşmə instiktinə naftalan neftinin təsiri	179
5.4. Törədici qoçların toxumunda bəzi lipidlərin və mineral maddələrin miqdarına naftalan neftinin təsiri	180
5.4.1. Lesitin və xolesterinin miqdara təsiri	180
5.4.2. Mineral maddələrin miqdarına təsiri	181
5.4.3. Törədici buğaların toxumunda mineral maddələrin miqdarına təsiri	184
VFƏSİL. Heyvanların boy və inkişafına naftalan neftinin təsiri	190
1. Siçanların canlı kütləsinə naftalan neftinin təsiri	190
2. Dovşanların canlı kütləsinə naftalan neftinin təsiri	193
3. Toyuqların canlı kütləsinə naftalan neftinin təsiri	195
4. Toyuqların əsas ölçülərinə naftalan neftinin təsiri	196
5. Təcrübə toyuqlarının yumurtalarından çıxmış cücələrin canlı kütləsinə naftalan neftinin təsiri	198
6. Təcrübə toyuqlarının yumurtalarından çıxmış cücələrin 4-cü qanad lələyi və əsas ölçülərinə naftalan neftinin təsiri	199

VİFƏSİL. Toyuqların məhsuldarlığına naftalan neftinin təsiri 204

- 1.Toyuqların yumurta məhsuluna naftalan neftinin təsiri 204
- 2.Toyuqların yumurtasının kütləsinə və ölçülərinə naftalan neftinin təsiri 207
- 3.Toyuq yumurtasının kimyəvi tərkib hissələrinə naftalan neftinin təsiri 209
- 4.Toyuqların ət məhsuldarlığına naftalan neftinin təsiri 222

VII FƏSİL. Naftalan neftinin və onun qarışıqlarının baytarlıqtəbabətində ginekoloji xəstəliklərin müalicəsində tətbiqi 226

1. Naftalan neftinin və qarışıqlarının bakteriostatik və bakteriosid təsiri 226
 - 1.1.Balalıq axıntısının mikroflorasına naftalan neftinin təsiri 226
 - 1.2.Balalıq axıntısının mikroflorasına naftalan-furasilin qarışığının təsiri 227
 - 1.3.Balalıq axıntısının mikroflorasına naftalan-rivanol qarışığının təsiri 229
2. Balalıq və balalıq yolu iltihablarının müalicəsində naftalan neftinin və onun qarışıqlarının tətbiqi 230
 - 2.1.Naftalan neftinin dozalarının müəyyən edilməsi 231
 - 2.2.Balalıq yolu iltihabının naftalan nefti ilə müalicəsi 231
 - 2.3.Balalıq iltihablarının naftalan nefti ilə müalicəsi 232
 - 2.4.Balalıq və balalıq yolu iltihablarının naftalan-furasilin qarışığı ilə müalicəsi 234
 - 2.5.Balalıq və balalıq yolu iltihablarının naftalan-rivanol qarışığı ilə müalicəsi 236
 - 2.6.Yoluxucu vaginitin naftalan nefti və onun qarışıqları ilə müalicəsi 238
 - 2.7.Camişlarda vaginitin naftalan nefti və onun qarışıqları ilə müalicəsi 239
 - 2.8.Camişlarda metritlərin naftalan nefti və onun qarışıqları ilə müalicəsi 241
 - 2.9.Təsərrüfat şəraitində inəklərin qısırlığı ilə mübarizədə naftalan neftinin işlədilməsi 243

ÜMUMİ NƏTİCƏ	248
Нафталанская нефть и ее применение в ветеринарной медицине	260
The Naphtalan oil and application in veterinarian medicine	275
Ədəbiyyat siyahısı	288

Çapa imzalanmış: 25.03.2002
Formatı:60x90 1/16.Tirajı:1000 ədəd
Həcmi:19,5 çap vərəqi.
Sifariş: 27

**“KROTON” mətbəəsində hazır diopozitivlərdən
ofset üsulu ilə çap edilmişdir.**

Sabir Tağıyev

(Sabir Məşədi Məhərrəm oğlu Tağıyev)

**NAFTALAN NEFTİ VƏ ONUN
BAYTARLIQ TƏBABƏTİNDƏ
İSTİFADƏ EDİLMƏSİ**

(Azərbaycan dilində)

“ELM” nəşriyyatı

Bakı -2002

